

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului - iunie 2018 - august 2018 -

Protecția proprietății și dreptul la un proces echitabil

*Art. 1 din Protocolul nr. 1 și art. 6 § 1 din Convenția europeană
Hotărârea din 07 iunie 2018
O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd c. Irlandei*

Situația de fapt

Reclamanta, o societate al cărei obiect de activitate este creșterea midiilor subdezvoltate, a suferit pierderi financiare importante ca urmare a faptului că, în anul 2008, nu a mai putut pescui midii subdezvoltate, pe care apoi le creștea timp de doi ani pentru ca în final să le vândă, după ce Irlanda a fost condamnată de către CJUE și a fost nevoită să aplice două directive privitoare la mediu. Din acest motiv, în anul 2010, reclamanta nu a mai avut posibilitatea să vândă midiile pe care le-ar fi crescut dacă le-ar fi putut pescui în 2008.

Motivarea și soluția Curții

Cu toate că reclamanta s-a plâns atât de încălcarea art. 6 din Convenția europeană, cât și a art. 1 din Protocolul nr. 1 cu privire la afectarea afacerii sale, Curtea a considerat că faptele trebuie analizate numai din perspectiva art. 1 din Protocolul nr. 1 privind dreptul de proprietate.

Din acest punct de vedere, Curtea a amintit că noțiunea de „bun” în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 are un sens autonom, iar în cazul de față, afacerea în derulare a reclamantei trebuie inclusă în sfera acestei noțiuni. Particularitatea prezentei cauze este dată de faptul că la momentul blocării afacerii, statul nu a adus atingere nici formal, nici substanțial licențelor sau autorizațiilor deținute de către reclamantă. Prin urmare, în analiza art. 1 din Protocolul nr. 1, Curtea a avut în vedere ingerința autorităților în dreptul reclamantei de a folosi „bunul” deținut în proprietate, interesele economice ale afacerii pentru reclamantă, caracterul temporar al ingerinței și faptul că autorizațiile deținute nu au fost retrase, ci supuse unor condiții.

În acest sens, ingerința nu a reprezentat o expropriere *de facto*, ci un control al exercitării dreptului de proprietate, ipoteză prevăzută de al doilea paragraf al art. 1 din Protocolul nr. 1. Cu privire la argumentele reclamantei potrivit cărora modalitatea în care statul a ales să se

---

¹ Doctorandă a Universității Paris 1 Panthéon Sorbonne și a Universității din București
E-mail: elena.pacea@gmail.com
Manuscris primit la 25 septembrie 2018.

conformeze dreptului Uniunii Europene este contrară principiului securității juridice, Curtea a apreciat că textele adoptate în dreptul intern și aplicarea lor concretă au fost „accesibile, precise și previzibile” în sensul Convenției. Totodată, reclamanta a fost informată în timp util despre închiderea portului și scopul urmărit prin ingerința adusă, respectiv necesitatea de a respecta dispozițiile dreptului Uniunii Europene, aspect ce reprezintă un obiectiv legitim de interes general, având o pondere considerabilă (§ 109). De asemenea, însăși reclamanta ar fi trebuit să prevadă că aplicarea dreptului Uniunii Europene de către statul irlandez putea conduce la o afectare a afacerii sale, hotărârea CJUE intervenind în decembrie 2007.

În ceea ce privește încălcarea art. 6 § 1 din Convenția europeană cu privire la judecarea cauzei în termen rezonabil, Curtea a considerat că reclamanta este în parte vinovată pentru derularea procesului pe parcursul a 7 ani. În rest, aceasta a avut în vedere complexitatea cauzei, precum și faptul că ingerința a fost temporară, reclamanta putând să-și reia activitatea, motiv pentru care nu a existat o urgență în judecarea acestei cauze și, în consecință, nu existat o violare a dreptului la un proces echitabil sub aspectul termenului rezonabil.

Capătul de cerere privitor la dreptul la un remediu efectiv, prevăzut de art. 13 din Convenția europeană, a fost considerat inadmisibil ca urmare a neepuizării tuturor căilor de atac din dreptul intern. Astfel, în timp ce două proceduri existente în dreptul irlandez nu au fost considerate căi ordinare de atac, pe care reclamanta ar fi trebuit să le epuizeze înainte de a se adresa Curții cu privire la art. 1 din Protocolul nr. 1, în ceea ce privește analiza art. 13 din Convenția europeană, instanța europeană a apreciat că reclamanta ar fi trebuit să le utilizeze înainte de a invoca o încălcare a dreptului la un remediu efectiv.

În consecință, nu a existat o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 sau a art. 6 § 1 din Convenția europeană, cel puțin în opinia Camerei. Reclamanta a solicitat retrimiterrea cauzei în fața Marii Camere.

***

Dreptul la libertate și la siguranță și limitarea folosirilor restrângerilor drepturilor

Art. 5 § 1 – c și 3 și art. 18 din Convenția europeană

Hotărârea din 07 iunie 2018

Rashad Hasanov ș.a. c. Azerbaidjan

Reclamanții, membri ai „NIDA”, ONG care militează în Azerbaidjan pentru libertate, justiție, adevăr și schimbare, au organizat mai multe manifestații pașnice în martie 2013. Trei persoane care participau la una dintre manifestații au fost arestați de către reprezentanții Ministerului Securității Naționale, iar în urma perchezițiilor efectuate în apartamentele lor s-au găsit substanțe narcotice și cocktailuri Molotov. În cadrul unui discurs oficial ținut de către Biroul Procurorului General și Ministerul Securității Naționale, s-a transmis că forțe radicale au încercat să pună în pericol stabilitatea politico-socială a statului, iar arestarea unor persoane a fost necesară tocmai pentru că se plănuia incitarea la violență în cadrul unei manifestații ilegale. În aceeași zi, NIDA a menționat tot în cadrul unui discurs public că arestarea membrilor săi a fost făcută în scop politic. În aceeași perioadă, reclamanții au fost

arestați, fiind acuzați că au obținut în mod ilegal substanțe explozive, respectiv cocktailurile Molotov descoperite în apartamentele manifestanților arestați în prealabil.

Motivarea și soluția Curții

Curtea a amintit că în temeiul art. 5 § 1 – c din Convenție, privarea de libertate nu se poate realiza decât în situația în care există „o suspiciune rezonabilă” cu privire la „comiterea unei infracțiuni”. Chiar dacă probele care susțin suspiciunea rezonabilă nu trebuie să fie de natura celor ce dau posibilitatea trimiterii persoanei în judecată, faptele sau informațiile deținute de către autorități trebuie să fie în măsură să convingă un observator obiectiv că persoana în cauză ar fi putut comite infracțiunea. De aceea, noțiunea de „rezonabil” diferă de la caz la caz. Totuși, aspectele de fapt care fundamentează suspiciunea rezonabilă trebuie să întrunească elementele constitutive ale infracțiunii reproșate.

Motivarea relevă o aplecare aparte a Curții asupra interpretării textelor codului penal azerbaidjan ce prevăd infracțiunile reținute în sarcina reclamanților și a modului concret în care s-a derulat ancheta. În acest mod, Curtea a putut ajunge la concluzia că autoritățile naționale nu au dovedit în mod clar că informațiile deținute fundamentau acuzațiile, ci, dimpotrivă, se puteau observa nenumărate inconsecvențe și faptul că autoritățile naționale nu au putut proba vreo implicare a reclamanților în obținerea cocktailurilor Molotov descoperite. Chiar dacă în final reclamanții au fost condamnați, Curtea a precizat că acest aspect nu influențează analiza măsurii arestării preventive, care trebuie să se raporteze la noțiunea autonomă de „suspiciune rezonabilă” și garanțiile art. 5 § 1 lit. c) – din Convenția europeană. Constatarea încălcării art. 5 § 1 lit. c) – nu a mai justificat analiza art. 5 § 3 din Convenție cu privire la prelungirea măsurii arestării preventive.

Reținerea art. 18 din Convenția europeană privind limitarea folosirii restrângerilor drepturilor a avut în vedere faptul că dreptul la libertate și la siguranță al reclamanților a fost restrâns într-un scop pur politic. Astfel, în principiu, un drept sau o libertate poate fi restrânsă numai potrivit dispozițiilor Convenției europene. Însă, în situația în care autoritățile naționale au în vedere mai multe scopuri, dintre care doar unele sunt permise de Convenția europeană, art. 18 nu este încălcat dacă scopurile predominante sunt cele permise. În analiza efectuată, Curtea a acordat o atenție particulară discursului reprezentanților Ministerului Public și ai Ministerului Securității Naționale și a observat că niciun element din dosarul de urmărire penală nu confirma informațiile difuzate în spațiul public potrivit cărora reclamanții, în calitate de membri NIDA, erau niște forțe distrugătoare care desfășurau activități ilegale. Din ansamblul faptelor și al circumstanțelor cauzei reieșea fără dubiu pentru Curte că autoritățile naționale au avut în vedere „pedepsirea” reclamanților pentru activitățile desfășurate în cadrul NIDA. Prin urmare, Curtea a constatat încălcarea art. 18 coroborat cu art. 5 § 1 din Convenție, având în vedere că arestarea reclamanților nu a fost făcută pe baza unei suspiciuni rezonabile că ar fi comisă o infracțiune și „în vederea aducerii acestora în fața autorității judiciare competente”.

În consecință, art. 5 § 1 – lit. c) din Convenție și art. 18 coroborat cu art. 5 § 1 – lit. c) din Convenție au fost încălcate.

Dreptul la un proces echitabil, nicio pedeapsă fără lege, dreptul la un remediu efectiv, protecția proprietății

Art. 6 §§ 1 și 2, art. 7 § 1 și art. 13 din Convenția europeană, respectiv art. 1 din Protocolul nr. 1

Marea Cameră, Hotărârea din 28 iunie 2018

G.I.E.M. S.r.l. ș.a. c. Italiei

În urmă cu aproximativ 25 de ani, autoritățile italiene eliberau autorizații de construire pentru anumite terenuri aflate în orașul Bari, situat pe coasta Mării Adriatice. La doi ani după începerea construcțiilor, respectiv în 1997, Ministerul Public demara o anchetă penală și dispunea măsura sechestrului asigurător cu privire la construcțiile efectuate în cadrul complexului imobiliar denumit Punta Perotti, cu motivarea că zona respectivă era protejată, fiind un sit natural.

Astfel, în fapt, autoritățile italiene au confiscat mai multe terenuri deținute în proprietate de către reclamanți, reprezentați de o persoană fizică și patru persoane juridice, constatând că sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de parcelare ilegală. În cazul reclamantului persoană fizică, autoritățile au constatat că a intervenit prescripția, astfel încât acesta nu a putut fi condamnat. Față de reclamantele persoane juridice, însă, autoritățile naționale au dispus confiscarea fără a avea la bază o decizie de condamnare pentru săvârșirea infracțiunii de parcelare ilegală, răspunderea penală a acestora neputând fi atrasă ca urmare a faptului că la momentul respectiv dreptul italian nu prevedea răspunderea penală a persoanei juridice și nu permitea nici măcar posibilitatea acestora de a participa la procesul penal.

În procesul derulat în fața autorităților naționale, fiecare etapă s-a soluționat diferit. Printr-o primă decizie, instanța supremă a anulat măsura sechestrului asigurător, ulterior Tribunalul din Bari a constatat că, într-adevăr, construcțiile erau ilegale, dar că răspunderea penală a reclamanților nu putea fi reținută, nici sub aspectul culpei, și cu atât mai mult al intenției, date fiind autorizațiile emise de către autoritățile administrației publice locale și, mai ales, incoerențele legislative din dreptul italian. Cu toate acestea, Tribunalul din Bari a dispus confiscarea terenurilor și a imobilelor construite și integrarea acestora în patrimoniul primăriei din Bari. În apel, reclamanții au fost achitați, Curtea de Apel considerând că parcelarea terenurilor nu era ilegală, iar autorizațiile de construire erau legale, anulând inclusiv dispoziția privitoare la măsura confiscării. În recurs, instanța supremă a apreciat că atât convențiile de parcelare, cât și autorizațiile de construire erau ilegale, i-a achitat pe reclamanți, dar a dispus confiscarea construcțiilor și a terenurilor. Într-o procedură ulterioară, una dintre reclamantele persoane juridice a solicitat restituirea terenului, însă în final, instanța supremă a motivat respingerea cererii prin faptul că măsura confiscării era o sancțiune administrativă ce trebuia aplicată în mod obligatoriu în virtutea jurisprudenței sale privitoare la parcelările ilegale, iar în situația în care reclamantul era de bună-credință, acesta avea posibilitatea formulării unei acțiuni în fața instanței civile.

Motivarea și soluția Curții

Încălcarea art. 7 a fost constatată față de reclamantele persoane juridice ca urmare a dispunerii măsurii confiscării terenurilor și a clădirilor construite în lipsa stabilirii răspunderii lor penale. Această sancțiune are o natură penală conform dreptului Convenției. În acest sens, Curtea a apreciat că măsura confiscării a fost pronunțată în urma unei condamnări, era

prevăzută de un articol din codul construcțiilor italian intitulat „sanctiuni penale”, iar natura și scopul său erau, fără îndoială, punitive și disuasive, fiind destinată a se aplica persoanelor care au transformat în mod ilegal terenuri. De asemenea, această măsură avea un caracter obligatoriu, nefiind necesară probarea unui prejudiciu sau a unui risc pentru mediu, ci, dimpotrivă, putea fi aplicată chiar și în lipsa unor lucrări de transformare a terenului. Totodată, sancțiunea a avut un caracter grav și a fost pronunțată de către instanțele penale a căror analiză s-a efectuat independent de opinia autorităților administrative, care au considerat parcelarea legală și au emis autorizațiile de construire.

Totodată, Curtea a apreciat că decizia prin care instanțele naționale constată că sunt întrunite elementele constitutive ale unei infracțiuni, dar nu se pronunță o soluție de condamnare împotriva persoanei acuzate ca urmare a intervenției prescripției răspunderii penale, reprezintă, în sensul art. 7 din Convenția europeană, o „condamnare”. Din acest motiv, față de reclamantul persoană fizică, art. 7 nu a fost încălcat. Dimpotrivă, analiza acestei situații din perspectiva art. 6 § 2 din Convenția europeană a condus la o concluzie diferită. Astfel, faptul de a considera persoana vinovată, fără a pronunța împotriva acesteia o decizie formală de condamnare, reprezintă o încălcare a prezumției de nevinovăție, protejată de art. 6 § 2 din Convenția europeană. În acest sens, reclamantul persoană fizică a fost achitat în apel, iar instanța supremă nu avea posibilitatea să judece în recurs decât aspectele de legalitate, fiind în imposibilitatea de a reexamina faptele. Cu toate acestea, instanța supremă italiană a apreciat că măsura confiscării se impunea, având în vedere că acuzatul era considerat vinovat, constatarea îndeplinirii termenului de prescripție al răspunderii penale fiind singurul motiv pentru care acesta nu a fost condamnat. Curtea a conchis, desigur, că instanța supremă italiană l-a declarat pe reclamant vinovat de comiterea infracțiunii, fără a putea pronunța o decizie formală de condamnare pe baza probelor administrate și a aprecierii faptelor, încălcând, astfel, prezumția de nevinovăție.

În ceea ce privește protecția proprietății, toți reclamanții au fost recunoscuți victime ai unei încălcări ale art. 1 din Protocolul nr. 1, având în vedere că măsura confiscării a fost dispusă în mod automat, ca urmare a constatării existenței infracțiunii de parcelare ilegală, fără ca instanțele să aibă posibilitatea de a efectua testul proporționalității ingerinței cu scopul urmărit.

Curtea a apreciat că dată fiind această analiză efectuată cu privire la violarea art. 7 și a art. 1 din Protocolul nr. 1, nu a mai fost necesară analiza unei eventuale încălcări a art. 6 și a art. 13 din Convenția europeană invocate de către una dintre reclamantele persoane juridice.

Într-o cauză de o asemenea complexitate interesantă sunt, desigur, opiniile separate ale judecătorilor Curții, care spun mult mai multe despre forul lor interior decât ceea ce reiese din soluțiile adoptate fie cu unanimitate, fie cu majoritate de voturi. Astfel, judecătorul Iulia Motoc arată că se poate constata tot mai mult la nivel internațional că politicile penale ale statelor se îndreaptă spre privarea persoanelor declarate responsabile penal de folosul infracțiunilor reproșate. În cauza de față, însă, Curtea nu a reușit să spună decât parțial dacă o astfel de politică este compatibilă cu jurisprudența Curții. Mai exact, autoritățile naționale „trebuie înțelese”, iar Curtea trebuie să poarte un „dialog” cu acestea, care să nu se transforme într-un „monolog” – în această conversație reclamantul rămânând, constatăm noi, în afară. Același judecător nu este neapărat de acord cu evoluția jurisprudenței Curții, prin care confiscarea este declarată o veritabilă sancțiune penală. În opinia judecătorului Paulo Pinto de Albuquerque descoperim că prin modalitatea în care instanțele penale intervin peste autoritățile administrative se încalcă principiul separației puterilor, iar această practică

existentă în dreptul italian – pe care Curtea va avea, probabil, ocazia să o constate și în dreptul român – reprezintă o politică de penalizare, justiția penală fiind utilizată în scopuri de politică administrativă cu încălcarea, desigur, a soclului dreptului penal, respectiv a principiului legalității. Potrivit opiniei acestui judecător, odată constatată prescripția răspunderii penale, o sancțiune, precum confiscarea, ce reprezintă o veritabilă sancțiune penală, nu mai poate fi pronunțată. Judecătorul Paulo Pinto de Albuquerque – probabil în ecoul politicii penale internaționale axate pe confiscări, menționate mai sus – ne roagă să nu uităm că în 1789 a avut loc o Revoluție... Despre dialog și înțelegere față de autoritățile italiene și lupta acestora împotriva parcelărilor ilegale ne vorbesc și judecătorii Robert Spano și Paul Lemmens, care consideră excesivă calificarea ca penală a măsurii confiscării. În opinia acestora, Curtea ar fi ieșit din impas cu o simplă analiză a acestor măsuri pe terenul art. 1 din Protocolul nr. 1, judecătorul Paul Lemmens considerând, de altfel, că inclusiv față de reclamantul persoană fizică, dispunerea confiscării ca urmare a nelegalității materiale a situației nu reprezenta decât o măsură de reparare. În fine, judecătorii András Sajó, Işil Karakaş, Paulo Pinto de Albuquerque, Helen Keller, Faris Vehavobić, Egidijus Kūris și Yonko Grozev atrag în special atenția asupra faptului că unele pasaje din hotărâre sunt incoerente și instituie confuzii cu privire la analiza art. 6, care apără niște garanții procesuale și, respectiv, a art. 7 din Convenția europeană, prin care se apără un principiu de drept substanțial, principiul legalității.

***

Interzicerea sclaviei și a muncii forțate

Art. 4 din Convenția europeană

Hotărârea din 19 iulie 2018

S.M. c. Croației

Situația de fapt

Reclamanta a fost forțată să se prostitueze timp de mai multe luni de către un fost agent de poliție, faptele având loc pe teritoriul Croației. În cadrul anchetei efectuate de către autoritățile croate, reclamanta a avut calitatea de victimă a unui trafic de ființe umane, însă în final instanțele naționale l-au achitat pe fostul agent de poliție, considerând că acuzarea nu a adus suficiente probe pentru a dovedi vinovăția acestuia și că reclamanta nu a fost coerentă în declarații, pentru o parte dintre acte aceasta exprimându-și chiar consimțământul.

Motivarea și soluția Curții

Cu toate că reclamanta s-a plâns de încălcarea art. 3, 4 și art. 8 din Convenția europeană, Curtea, amintind că este „stăpâna” calificării elementelor de fapt ale cauzei, a ales să analizeze faptele doar din perspectiva art. 4 din Convenție. Traficul și exploatarea unei persoane în scopul de a se prostitua aduc atingere demnității umane și libertăților fundamentale ale acesteia. Curtea nu a considerat necesar să aprecieze dacă aceste aspecte se încadrează în noțiunea de „sclavie”, „aservire” ori „muncă forțată sau obligatorie” ce figurează în art. 4, ci a considerat că art. 4 este fără îndoială aplicabil. Totodată, Curtea a afirmat că traficul și

exploatarea femeilor în vederea prostituției sunt incluse în sfera de protecție a art. 4 chiar dacă lipsește dimensiunea internațională a cauzei, având în vedere și sensul acestor noțiuni exprimat în art. 2 din Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane. Art. 2, 3 și art. 4 din Convenția europeană reprezintă valori fundamentale ale societăților democratice și instituie obligații procedurale în sarcina autorităților naționale în cauzele în care există suspiciuni că o persoană este victimă a violării acestor articole.

Lipsa unei anchete efective este elementul care a condus la condamnarea Croației pentru încălcarea art. 4 din Convenție. În acest sens, Curtea a constatat că statul croat dispune de un cadru legislativ adecvat pentru reprimarea traficului de ființe umane, prostituția forțată și exploatarea prostituției. Cu toate acestea, autoritățile nu au audiat anumiți martori cheie, nu au acordat atenție declarațiilor reclamantei cu privire la constrângerea sub care a acționat și, mai ales, au avut în vedere existența, pentru anumite servicii sexuale, a consimțământului reclamantei, în pofida faptului că, potrivit textelor internaționale privitoare la exploatarea ființelor umane, consimțământul victimei este indiferent.

În concluzie, art. 4 din Convenția europeană a fost încălcat.